

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ПІДГОТОВКА УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ: ШЛЯХИ ПОШУКУ

УДК 374.31.015.6

Олександр Шпак, доктор педагогічних наук, професор, академік
Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова,
м. Київ

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ПІДГОТОВКА УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ: ШЛЯХИ ПОШУКУ

*“Навчання мусить бути захоплюючим, швидким і наповненим.
А ще воно має охоплювати релаксацію, дієвість, стимули, емоції і задоволення”.*

Джаннетт Вос

У статті йдеться про окремі активізаційні методи навчання, які через конструювання педагогічних технологій сприяють соціально-економічній підготовці учнівської молоді.

Ключові слова: педагогічна діяльність, особистість, педагогічні технології, метаплан.

Постановка проблеми. Актуальність проблеми пов'язана з сучасним економічним станом країни. В час, коли мова йде про ощадливе використання природних і людських ресурсів, навчання і виховання учнівської молоді повинно набирати нових організаційних і дидактично-методичних підходів, орієнтуватись на глибинний аналіз сучасних негативних явищ розвитку суспільства. Всі навчально-виховні предмети, особливо економіка, мають велику “енергетичну силу” розбуджувати наявний потенційний і продуктивний стан об'єкта по формуванню компетенцій, достатніх для визначення особистої поведінки та захисту особистих інтересів під час зіткнення з різноманітними видами економічної діяльності, а також розуміння своєї ролі як споживача, платника податків, вкладника грошей тощо.

У своїй навчально-практичній діяльності, на жаль, ми інколи схилиємося до помилкового твердження: учень – майбутній активний учасник всіх соціально-економічних процесів, а сьогодні він активно-пасивний споживач. Чому?

Предмет економіки спростовує таку негативну тезу, а утвердження нового, справедливо-актуального підходу, в значній мірі залежить від громадянської позиції викладача, його професіоналізму, впровадження активно-мислячого навчання, розумних і перспективних форм його реалізації.

У своєму проекті ми виходили із особистісно орієнтованої технології, яка значною мірою пов'язана з реалізацією принципу взаємовідповідальності. Даний принцип вимагає від особистості такого рівня внутрішньо детермінованої активності, за наявності якої вона не підкоряється обставинам, що складаються в

педагогічному процесі, а може сама створювати ці обставини, виробляти свою стратегію, свідомо і планомірно удосконалювати себе.

Педагогічні дослідження проблеми. Актуальними з точки зору дослідження інтенсивних педагогічних технологій є праці І. Сасової, А. Смолкіна, О. Прудченкова, О. Шемякіна. Останнім часом з'явилися: оригінальна праця Г. Ковальчук, в якій розглядається активізація навчання в економічній освіті; дослідження О. Варець, присвячене проблемі активного навчання в початковій школі; праці І. Прокопенко та О. Камишанченко, в яких глибинно висвітлюються питання економічного всеобучу через інтенсивні освітні технології в основній і старшій школах. Цікаві напрацювання мають вчителі-практики М. Новик, М. Пол

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ПІДГОТОВКА УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ: ШЛЯХИ ПОШУКУ

Педагогічна діяльність характеризується наступною структурою комунікативного впливу:

ХТО → КОМУ → ЩО → ЯК → ЕФЕКТИВНІСТЬ ПОВІДОМЛЕННЯ

При цьому ХТО – суб'єкт комунікативного впливу, в даному випадку педагог; КОМУ – об'єкт комунікативного впливу, тобто окремих учень чи група учнів; ЩО – зміст комунікативного процесу, навчальний матеріал або особистісно орієнтований зміст навчально-виховного процесу з метою становлення та розвитку особистості учня; ЯК – конкретна педагогічна техніка, кистяк якої складає засіб спілкування; ЕФЕКТИВНІСТЬ СПІЛКУВАННЯ – ступінь збігу змісту, що передається педагогом, зі змістом, прийнятним учнями. В соціально-педагогічному плані, який нас цікавить, акцент необхідно зробити на вдосконаленні соціально-психологічних властивостей педагогічного впливу, тобто на компонентах ХТО і ЯК. Зрозуміло, вдосконалення цих параметрів повинно охоплювати як перцептивну, так і комунікативну та інтерактивну складові процесу спілкування. Важливо також відзначити, що названі три сторони спілкування тісно пов'язані з трьома основними сферами психіки: пізнавальною, емоційною, мотиваційно-рольовою. Тому оптимізація спілкування означає одночасно і вдосконалення психічного функціонування особистості учня в цілому.

Для формування творчої особистості педагога видається ефективним “заглиблення” учня або студента у такі ситуації педагогічної взаємодії, у яких відповідні думки інтенсивно розвиваються, а потім реалізуються у професійній діяльності. При цьому, спрямовуючи свої зусилля на удосконалення окремих умінь спілкування в учнів, необхідно будувати ситуацію педагогічного спілкування як суб'єкт-суб'єктну взаємодію. Мається на увазі розгляд учня не тільки і не стільки як об'єкта педагогічного впливу, але і більшою мірою як суб'єкта власної діяльності. Творча діяльність педагога, безумовно, є діяльністю співробітництва з учнями, і це є основною її характеристикою. Педагогіка не співробітництва, на жаль, досить поширена форма взаємодії педагога і того, хто навчається як в школі, так і в ВНЗ. У педагогіці не співробітництва основне навантаження лягає на самого педагога і має нетворчий характер, коли учні пасивно сприймають і засвоюють знання, подані в готовому вигляді, перетворюються на “інтелектуальних дармоїдів. Особистість того, кого навчають, виявляється задіяною мінімальною мірою.

При співробітництві з учнями зміст навчання

стає спільним об'єктом пізнавальної діяльності як з боку того, хто навчає, так і з боку того, кого навчають: педагог ставить завдання, обговорює їх разом з учнями, проводить дискусії і планування діяльності, а учні розв'язують поставлені перед ними завдання, оцінюють отримані результати. Така взаємодія є суб'єкт-об'єкт-суб'єктним спілкуванням, бо предметом педагогічного спілкування завжди є якийсь зміст (об'єкт), щодо якого воно здійснюється.

Водночас саморозвиток особистості залежить від ступеня індивідуалізації і творчої спрямованості освітнього процесу. Дана закономірність складає основу індивідуальності творчого підходу. Він передбачає безпосередню мотивацію нав

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ПІДГОТОВКА УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ: ШЛЯХИ ПОШУКУ

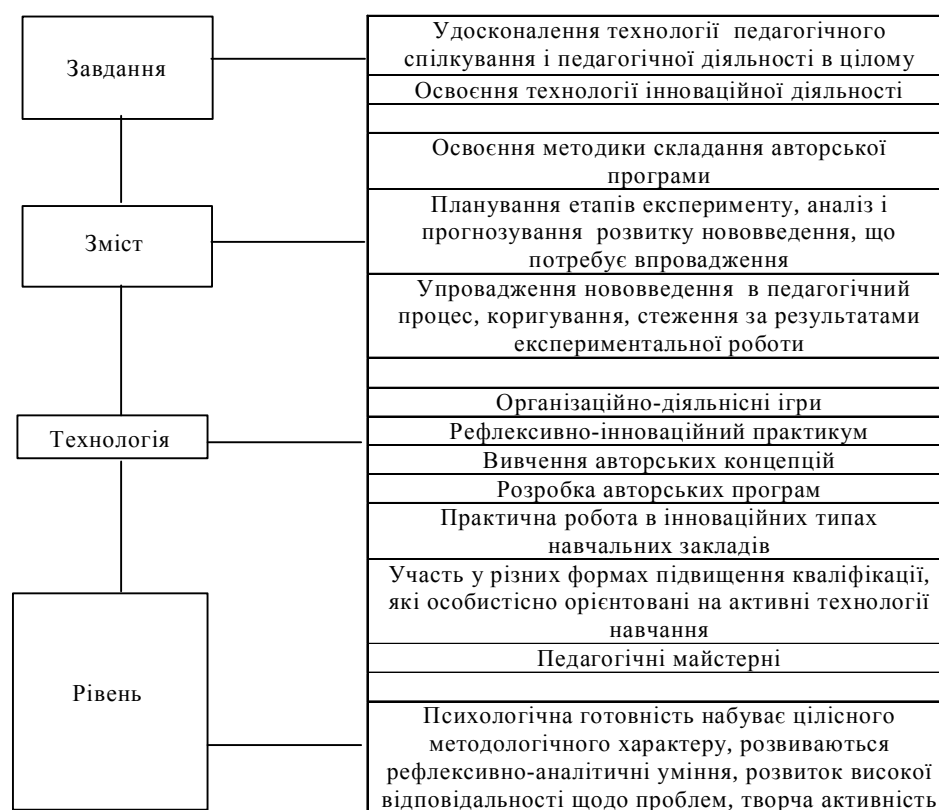

Рис.1. Модель інноваційної технології

5. Можливість діагностики рівня розвитку знань, умінь і психологічних новоутворень.

Отже, педагогічні технології, які засновані на розвиваючому навчанні і діяльнісному підході, включають:

- спосіб організації педагогічного процесу;
- наявність інструментарію (план, програма, підручник, серії вправ, дії, операції, опис можливих результатів);
- раціональну організацію праці педагога і учнів;
- послідовність операцій, які дозволяють отримати запланований результат з найменшими затратами всіх видів ресурсів;
- використання різних засобів навчання, які забезпечують досягнення поставленої мети;
- повторення дій.

Учителю необхідно так побудувати навчальний процес, щоб учень не тільки засвоїв конкретні знання і вміння, але й оволодів засобами їх застосування в різноманітних ситуаціях, навчився робити самостійні висновки, коректувати процес, проявляти економічне мислення і морально-економічну поведінку. Щоб спроектувати такий урок, а потім і реалізувати його зміст, учитель повинен володіти секретами діяльнісного підходу, який забезпечує розвиток творчої, соціально активної особистості.

Скажімо, педагоги Київської середньої школи №30 півтора десятиліття років плекали ідею про такий навчальний заклад, де б кожна дитина могла б знайти себе. Творчого досвіду набули, коли переосмислили і втілили в практику систему баварських колег, широко впровадивши курси за вибором, що дало можливість ко

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ПІДГОТОВКА УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ: ШЛЯХИ ПОШУКУ

що разом із загальнодержавними освітніми стандартами дає обдарованим дітям знання з основ економіки, підприємництва, психології, світової культури, опанування іноземними мовами, комп'ютерною та оргтехнікою, тобто готує до активної участі в ринково-економічних справах на сучасному міжнародному рівні, а також дає можливість продовження відповідної освіти у вищій школі.

Так виникла і втілилась у життя ідея гімназії, названої "ЕкоНад", що означає Економічна Надія, хрещеними батьками якої стали: Деснянський районний відділ освіти (м. Київ), Міжрегіональний інститут удосконалення вчителів (нині міський педагогічний університет ім. Б. Грінченка) та Міжнародний центр "Ринок".

Гімназія була створена у серпні 1996 року і вже заявила про свою життєздатність успіхами учнів на конференціях Малої академії наук, у Всеукраїнській економічній грі-конкурсі "Юний менеджер", цікавими формами дозвілля, зростанням популярності закладу серед батьків та учнів, які приїждять сюди з усього міста, і, що найголовніше, великим бажанням дітей учитися. Це тому, що разом із учителями-професіоналами з гімназистами працюють викладачі-науковці не тільки центру "Ринок", а фахову допомогу надають співробітники "Укрінбанку".

Гімназія "ЕкоНад" шукає свій шлях в освітянському морі, де кожен сам має уточнити свої навігаційні карти при прокладанні маршруту. Такими картами є цільові проекти "Інтелектуал", "Плекаємо громадянина", "Гармонія", "Вимогливість і довіра", "Дбайливість", а також власні економічні засади забезпечення навчального закладу без особливих, часто марних очікувань спонсорської підтримки. "Бо ми ж не просто Надія, а Економічна. А іменини "ЕкоНад" святкуємо 30 вересня – у День Святих Віри, Надії і Любові" [2].

Теорія і практика "діяльнісного підходу", таким чином, засновується на тому, що процеси навчання і виховання не самі собою розвивають дитину, а лише тоді, коли вони мають діяльнісні форми і наповнені відповідним змістом (П.С. Виготський).

З цією метою ми в експериментально-дослідних школах розробили дидактично-методичну систему використання як традиційних, так і інноваційних форм організації навчання (с/ш №1 м. Теплик Вінницької області, с/ш №2 м. Вишневого, с/ш №5 м. Боярка та с/ш №1 смт. Володарка Київської області та інші). Мета запропонованих форм навчально-виховного процесу полягала не просто у досягненні потрібного рівня соціально-економічних знань –

умінь – навичок, але, що не менш важливо, створенні умов для розвитку економічно значимих якостей особистості, економічного мислення та економічної поведінки школярів. Ми поділяємо думку професора І. Сасової, що реалізація даної мети значною мірою визначається створенням в учнів сильної вольової внутрішньої мотивації. Цьому сприяють:

а) формування в учнів уявлення про необхідність соціально-економічної підготовки;

б) створення мотиваційних проблемних ситуацій;

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ПІДГОТОВКА УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ: ШЛЯХИ ПОШУКУ

Рис.2. Класифікація активізаційних методів навчання

організатором заняття. Серед необхідного обладнання та засобів роботи: дошка (біла), кілька (5 – 8) аркушів білого паперу (формат А1), маркери основних кольорів (чорний, синій, червоний, зелений), набір (50 – 100 штук) карток різних кольорів (жовтий, рожевий, салатний, блакитний тощо), і різних форм (наприклад, хмаринки, кола, овалу, прямокутника та ін.), кнопки, булавки, скотч для кріплення карток і великих аркушів паперу, різнокольорові клейкі крапки для “голосування” учасників у процесі роботи.

2. Вирішальна роль учасників, залучених до роботи. Головна вимога до них – компетентність у питанні, що розглядається. Саме дотримання цієї вимоги дозволить виробити конкретні рішення. Розуміння проблеми, що дискутується, в загальних рисах є недостатнім і допустиме у тому разі, якщо воно властиве тільки частині учасників, інша ж частина – детально володіє інформацією, що її треба проаналізувати. В обговоренні, як правило, можуть брати участь люди різного віку і різного кваліфікаційного рівня, проте між ними мають існувати стосунки взаємоповаги, що виключають будь-яку критику думок та ідей своїх співрозмовників та передбачають дотримання етичних правил дискутування і взаємної зацікавленості, активну співпрацю над розв’язанням проблеми, що сприятиме ефективності роботи.

3. Наявність організатора заняття, який, як

правило, не є учасником робочої групи. Це має бути висококваліфікований, спеціально підготовлений викладач-консультант, який відповідає певним специфічним вимогам: викликає довіру в учасників роботи, вільно володіє способами психологічного впливу, не нав’язує учасникам свою точку зору, не протиставляє себе групі, використовує відповідні трансакції у спілкуванні з різними учасниками дискусії, достатньо володіє предметом розмови, адекватно використовує дидактичні засоби у процесі роботи, дотримується правила конфіденційності.

Розглянемо проведення заняття методом метаплану на прикладі, який ми взяли маркетом, адже мова йде про сучасні елементи кризи.

Керівництво рекламної кампанії “RS” стурбоване зменшення частки фі

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ПІДГОТОВКА УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ: ШЛЯХИ ПОШУКУ

картки закріплюються на дошці. Це може робити сам організатор або з допомогою учасників, намагаючись при цьому структурувати записи за групами (аспектами) відповідно до певних критеріїв. Через кілька хвилин дошка заповнюється картками із записами, що висвітлюють різні аспекти діяльності фірми і стосуються обговорюваної проблеми.

Отже, за досить короткий час ми отримуємо відповіді на обговорюване питання, що дає змогу окреслити напрями дій для виправлення ситуації. Якщо у роботі бере участь велика кількість учасників (10–40) і названо багато різнопланових причин, то можна здійснити їх ранжування таким чином: кожен учасник, користуючись клейкою “крапкою” (“point”) яскравого кольору або маркером, позначає на аркуші свою позицію щодо важливості названих причин. Простим підрахунком голосів визначаються найбільш вагомі і незначні причини. Після цього плакат можна розмістити на видному місці для подальшої роботи з ним. З аналізу плакату учасниками можна зробити висновок, що встановлені причини більшою мірою криються в роботі самої фірми. Тому наступними темами дискусій будуть: “Що треба змінити, щоб наша фірма вийшла із скрутного становища?”, “Чому наші сьогоденні позиції не відповідають нашим прагненням?”, “Як повинно бути?” Запитання також записуються на “хмаринці” і обговорюються в малих групах в кілька етапів. Так у ході проведення такої наради виникає кілька плакатів.

Наступним важливим етапом роботи групи є розробка пропозицій та їх представлення. Пропозиції можуть стосуватися аспектів організаційної діяльності фірми, пошуків нових замовників та надання нових послуг для постійних клієнтів, відносин із конкурентами, розширення території діяльності тощо. Пропозиції записуються на плакатах у формі коротких висловів. Під час презентації кожен учасник обговорення може поставити питання і висловити свою точку зору щодо представленого плакату. У ході обговорення можна також доповнювати або знімати картки на плакаті. Відповідають на запитання учасники малої групи, яка представляє свою роботу.

Таким чином, методична структура метаплану включає в себе:

1. Вступ до проблеми; пояснення учасникам суті метаплану як методу розв’язання проблеми.
2. Постановка першого завдання (теми); створення першого плакату; робота з картками; ранжування; переміщення першого плакату.

3. Поділ групи і узгодження другого завдання (теми); створення другого плакату в групах; робота з картками; презентація плакатів.

4. Узагальнення пропозицій, зафіксованих на плакатах всіх груп; підбиття підсумків.

Відзначимо, що в дискусії, проведеній у такій формі, мають змогу висловитися всі її учасники, а дехто і кілька разів. Важливими складовими елементами заняття є також структурування і візуалізація роботи, що дає великі можливості учасникам дискусії сконцентруватися на меті. У цій роботі немає потреби вести записи (все зафіксовано на плакатах), що дає змогу зосередитися на виробленні способів розв’язання проблеми.

Однак найважливіша ознака метаплану –

ПРОМИСЛОВИЙ МАРКЕТИНГ БУДІВЕЛЬНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ ТА ВЛАСТИВОСТІ БУДІВЕЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ

Наслідки такого впливу експериментально підтверджені психологами: у пам'яті людини залишається тільки 10% того, що вона почула, до 50% побаченого, і близько 90% того, що вона виконувала.

На нашу думку, активні форми навчання, будучи одними з найбільш практичних нововведень у процес економічної підготовки, мають безперечно суттєві переваги перед традиційними формами навчання, а саме:

- дають можливість стимулювати час, здійснювати глибокий причинно-наслідковий аналіз економічної ситуації;
- важливим аспектом цих форм навчання є можливість змінити рішення, яке виявилось невдалим або неконструктивним;
- максимально сприяють створенню цілісного уявлення про запропоновану ситуацію і тим самим полегшують її розуміння і запам'ятовування;
- дають можливість задати в навчанні предметний і соціальний контексти професійної діяльності;
- формують і розвивають творчу та

пізнавальну активність, почуття власної гідності, господаря ситуації;

- викривають слабкі сторони, недоліки і негативні риси характеру учасника навчально-виховного процесу, його некомпетентність у галузі економічних знань.

1. Донська Л. Наша надія "Еконад": шлях освіти. – К., 1998. – 113 с.

2. Сасова І. Педагогічні технології соціально-економічної підготовки школярів // Освіта і ринок. – 1998. – №1. – С. 23 – 26.

3. Ковальчук Г. Активізація навчання в економічній освіті. – К.: КНЕУ, 1999. – С. 60 – 65.

4. Новик М. Освітні інновації при вивченні основ економіки в школі // Економіка в школах України. – 2005. – №9. – С. 26 – 28.

5. Політило М. Використання інформаційних схем на уроках економіки // Економіка в школах України. – 2007. – №1. – С. 7 – 13.

6. Шпак О., Бабяк Р. Економічне виховання учнівської молоді: теорія і практика. – Дрогобич: Вимір, 2009.

Стаття надійшла до редакції 17.03.2009

УДК 338.45;691-4

Мирон Вачевський, доктор педагогічних наук, професор

кафедри менеджменту і підприємництва

Дрогобицького державного педагогічного університету

імені Івана Франка

ПРОМИСЛОВИЙ МАРКЕТИНГ БУДІВЕЛЬНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ ТА ВЛАСТИВОСТІ БУДІВЕЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ

У статті досліджується проблема маркетингу будівельної промисловості в економічних відносинах рин